

Civilsamhällets bidrag till integration i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar

Gabriella Elgenius

Denna policy brief redovisar resultat från pågående forskningsprojekt om civilsamhällets roll i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar i Sverige och England. Dessa studier utmanar bilden av att civilsamhället skulle vara frånvarande och visar i stället på en mångfacetterad verklighet, där både etablerade organisationer, mindre föreningar samt informella nätverk och initiativ verkar sida vid sida. Genom att inkludera alla civilsamhällets aktörer synliggörs verksamheter som ofta förbises i traditionella analyser. Eftersom civilsamhället verkar nära boende och användare samt samarbetar med andra organisationer är det särskilt viktigt att synliggöra detta arbete. Nedan presenteras några centrala resultat från dessa studier, med fokus på civilsamhällets arbetssätt och dess bidrag till integration och inkludering.

Resultat

- Civilsamhällets arbetssätt bidrar med insikter om hur integration fungerar i praktiken.
- Civilsamhället spelar en central roll genom att organisera olika aktiviteter som i stor utsträckning drivs av och för boende. Dessa insatser bidrar till delaktighet och inkludering.
- Civilsamhällets verksamheter växer fram över tid i nära relation till lokala behov.
- Civilsamhällets integrationsarbete har ofta varit osynligt i både policy och forskning. Samtidigt visar resultaten att samverkan mellan civilsamhälle och offentlig sektor är viktiga, eftersom civilsamhället ofta kompletterar offentliga insatser och når grupper som annars riskerar att exkluderas.
- Sammantaget visar resultaten att civilsamhällets arbetssätt utgör en central, men underskattad, resurs för ett inkluderande integrationsarbete.

Policyimplikationer

- Civilsamhällets bidrag till integration behöver synliggöras, inklusive det arbete som bedrivs av gräsrotsorganisationer och informella nätverk.
- Mer kunskap behövs om hur samverkan mellan civilsamhälle och offentlig sektor fungerar i praktiken.
- Integrationsarbetet underlättas när det kan bygga på civilsamhällets lokala kunskap, etablerade nätverk och långvariga relationer.
- Civilsamhället behöver långsiktiga finansieringsformer för att möjliggöra kontinuitet och verksamhetsutveckling.

Projektinformation

Denna policy brief bygger på material från två forskningsprojekt:

- *Rethinking Integration: A Comparative Mixed Methods Study of Civil Society Action in Superdiverse Neighbourhoods Facing Socioeconomic Challenges in Sweden, finansierat av Vetenskapsrådet*
- *The role of civil society for labour market participation in diverse areas: a comparative study of Sweden and the United Kingdom, finansierat av Forte*

Gabriella Elgenius som är professor vid Göteborgs universitet är projektledare för båda projekten. Jutta Kawalerowicz, universitetslektor på Stockholms universitet och Jenny Phillimore, professor på Birminghams universitet, har varit medsökande.

Bakgrund och syfte

Kunskapen om civilsamhällets roll i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar är begränsad. Denna studie fokuserar därför på civilsamhällets verksamheter. Analysen omfattar både etablerade föreningar, stiftelser, sociala företag, mindre gräsrotsorganisationer och informella nätverk som inte alltid fångas i officiell statistik. Civilsamhället definieras således som alla icke-vinstdrivande aktörer som bedriver ideellt arbete. Informella insatser och nätverk som inte är föreningar bidrar också genom läxhjälpgrupper, stödgrupper för kvinnor och hyresgäster och andra lokala aktörer (Elgenius et al 2022).

Studien bygger på en kombination av kvantitativa och kvalitativa metoder och flera typer av material. Det kvalitativa materialet består av intervjuer med civilsamhällesaktörer i fem bostadsområden i Göteborg och Stockholm och två områden i Birmingham i Storbritannien. Totalt omfattar materialet 129 organisationer med 200 representanter. Intervjuerna med lokala aktörer fördjupar förståelsen av hur dessa initiativ fungerar och vad de gör. I studien har vi använt så kallad "micro-mapping" för att kartlägga aktiviteter och fånga lokalt engagemang bortom formella organisationsstrukturer (Elgenius & Kawalerowicz, kommande).

Integration förstås här som en flerdimensionell process med olika indikatorer såsom arbete, bostad, utbildning, hälsa, omsorg och fritid. Integration är också ett gemensamt ansvar för välfärdsstaten, kommunen, näringslivet, civilsamhället och individerna (Ndofor-Tah et al., 2019) och avser både individer med och utan migrationshistoria (Elgenius et al., 2024). Bostadsområden med socioekonomiska utmaningar avser områden där arbetslösheten är högre och den genomsnittliga inkomsten lägre i jämförelse med stadens genomsnitt och där mångfalden är högre i förhållande till stadens genomsnitt (Vertovec, 2007; 2019). Mångfald används här bortom konventionella analyser av klass, etnicitet och kön och omfattar även migrationsstatus, medborgarskap och uppehållstillstånd, vilka är centrala för integrationsprocesser och civilsamhällets arbete (Elgenius, 2023b).

Tidigare forskning

Bostadsområden med socioekonomiska utmaningar och/eller stor mångfald har beskrivits som ett vakuum för civilsamhället, både vad gäller antalet registrerade organisationer och graden av engagemang (se McDonnell et al 2020; MUCF 2017). Detta är dock en ofullständig bild, eftersom forskningen främst har fokuserat på större registrerade organisationer. I mindre utsträckning har forskningen uppmärksammat mindre föreningar, nätverk och grupper som bedriver ideell verksamhet utanför traditionella organisationsstrukturer eller i hybrida samarbeten mellan civilsamhället och välfärdsstaten.

Många av dessa initiativ syns inte i den administrativa data som finns om registrerade föreningar, vilket innebär att kompletterande metoder behövs för att ge en mer fullständig bild.

Vi vet också av tidigare studier att informella verksamheter och nätverk kan vara omfattande. I ett område i England identifierades så många som 58 informella aktiviteter och organisationer som hade mer informella organisationsstrukturer (Soteri-Proctor & Alcock, 2012). Liknande initiativ drivs av och för boende, och genom att inkludera dessa går det att få en bättre förståelse för vilka aktiviteter civilsamhället erbjuder samt vem som organiserar vad och för vem. Dessa initiativ är också viktiga ur ett annat perspektiv. Under gynnsamma förutsättningar kan de utvecklas till etablerade organisationer (Elgenius, Olsson & Yosuf, 2023; Phillimore, 2021) och erhålla finansiering.

Ett exempel från Sverige är ett mindre läxhjälpinitiativ som startade 2017 med 15 barn och som under 2023 hade vuxit till att erbjuda läxhjälp för 750 barn vid 8 000 tillfällen per år. Verksamheten utvecklades genom lokalt engagemang, föräldrars deltagande, samverkan mellan olika aktörer och föreningskunskap, och blev flera år senare en förening med extern finansiering. Under flera år var initiativet dock osynligt i den administrativa data som finns om föreningar, trots ett omfattande deltagande i civilsamhället (Elgenius, Olsson & Yosuf, 2023). Bilden av ett frånvarande civilsamhälle ger därför en ofullständig förståelse av den ideella verksamhet som faktiskt bedrivs (Elgenius och Phillimore, 2025).

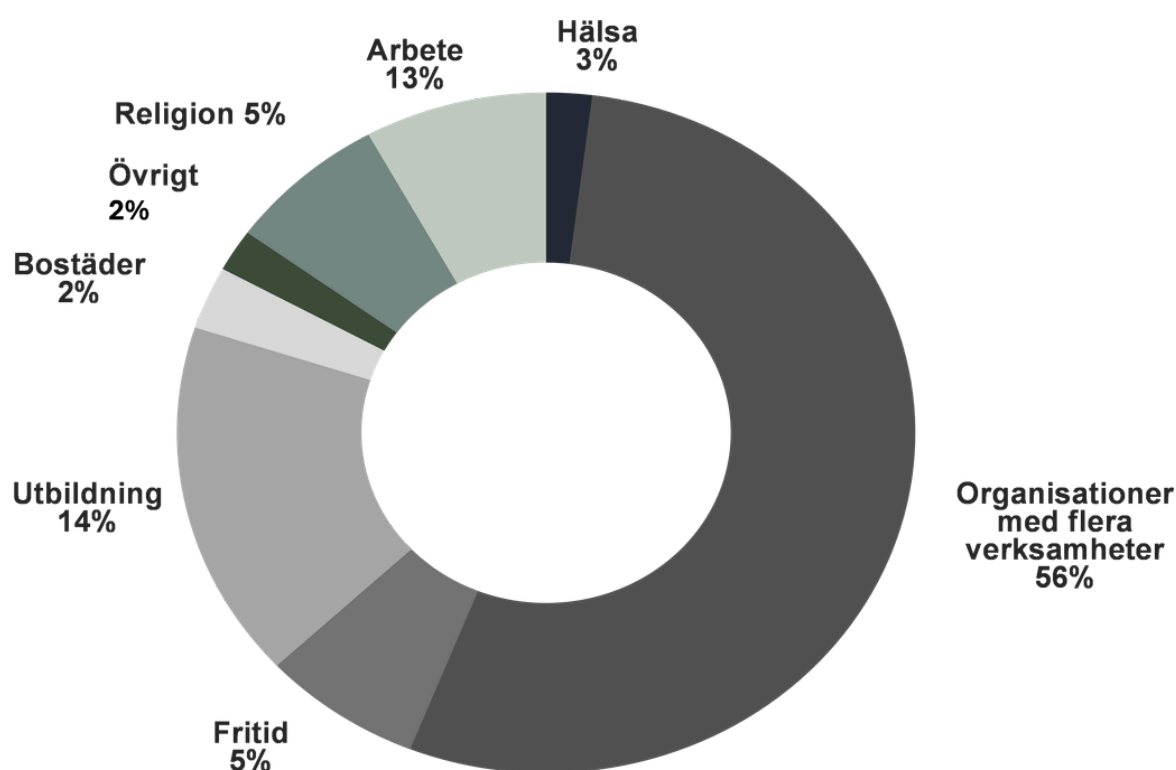
Civilsamhället har i allt högre grad uppmärksammat för att det kompletterar välfärden och fyller luckor där offentliga och privata insatser inte räcker till (Kings, 2011). Därtill bidrar civilsamhället till integration genom olika aktiviteter (Elgenius & Phillimore, 2025). När det gäller integration har tidigare forskning främst betonat arbete, vilket har kritiserats som en normativ definition (Schinkel, 2018; Larin, 2020). Kritiken handlar om att väldokumenterade ojämlikheter, strukturella skillnader och diskriminering som påverkar utfall över tid inte tas tillräckligt mycket i beaktande (Jonsson, 2007; Heath & Cheung, 2007; Khattab & Modood, 2015; Holmlund et al . 2019). Dessa faktorer påverkar inte bara personer som själva har migrerat utan även deras barn. Forskningen visar att ojämlikheter kan bestå över generationer, trots utbildning och trots att personer har vuxit upp i Sverige (Jonsson et al., 2022; Elgenius et al., 2024, Midtbøen, 2015).

Resultat

Nedan presenteras några resultat från pågående forskning om hur civilsamhället bidrar till integration genom att erbjuda olika typer av aktiviteter och stöd.

Figur 1 illustrerar alla föreningars, stiftelser, sociala företag, gräsrotsinitiativ och nätverk och deras verksamhetsområden. Resultaten visar att majoriteten av organisationerna är mångfunktionella. Totalt bedriver 56 procent av alla organisationer aktiviteter inom flera områden samtidigt inom utbildning, sysselsättning, fritid och idrott, rådgivning, stöd i kontakter med myndigheter eller arbete med rättighets- och trygghetsfrågor.

figur 1. Civilsamhällets verksamhetsområden

Resultaten visar att organisationerna kombinerar flera typer av verksamheter. Särskilt vanligt är kombinationer av aktiviteter inom utbildning, sysselsättning och idrott. Detta är ett resultat av att verksamheterna har anpassats efter lokala behov och utvecklats i dialog med boende, deltagare och ledare. Genom att identifiera och möta konkreta behov når organisationerna också breda målgrupper.

Civilsamhället stärker utbildnings- och sysselsättningsmöjligheter genom att exempelvis erbjuda läxhjälp för barn och vuxna, språkcaféer och stöd inför och under högre utbildning.

Det kan handla om stöd i arbetssökandet, hjälp med att skriva CV, kontakter med arbetsgivare samt praktik- och traineeplatser. Organisationerna erbjuder även ledarskapsutbildningar, mentorsprogram och utbildningar i projektledning och entreprenörskap, ofta med fokus på nätverksskapande. Företrädare för större organisationer och stiftelser ger dessutom föreningsstöd till mindre gräsrotsorganisationer genom finansiering, delade lokaler och utbildningar i demokratiska arbetsformer. Civilsamhället samverkar också med andra organisationer, skolor, bibliotek, vårdcentraler och bostadsbolag.

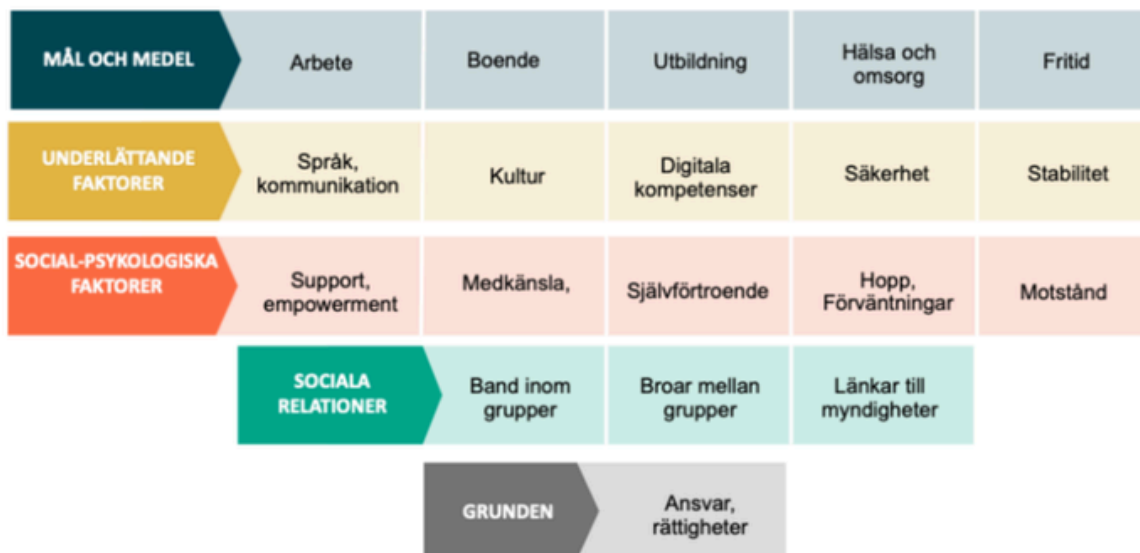
Genom dessa aktiviteter bidrar civilsamhället till att minska social distans och skapar möjligheter för boende att använda befintliga färdigheter och utveckla nya kompetenser (Pemberton et al., 2023; Everyday Integration, 2022). Civilsamhällets arbetssätt präglas ofta av nära och långsiktiga relationer. Ur ett integrationsperspektiv är detta betydelsefullt eftersom verksamheterna utgår från ett helhetsperspektiv och anpassas efter deltagarnas erfarenheter och livssituation.

Figur 2 visar ett ramverk för att förstå integration, inspirerad av Ager och Strang (2008) och Ndofor-Tah et al. (2019). Modellen illustrerar integration som en mångfacetterad och flerdimensionell process. Figuren visar att integration behöver förstås ur ett bredare perspektiv och gör det möjligt att analysera civilsamhällets bidrag. Modellen identifierar fem centrala integrationsdomäner samt nitton indikatorer. Inom de tre första domänerna visar den pågående analysen att civilsamhället spelar en avgörande roll, ofta genom att fylla luckor som tidigare hanterades av välfärdsstaten och genom aktiviteter som främjar tillgång till exempelvis arbete, fritid och utbildning.

Den sista domänen betonar rättigheter och skyldigheter som en grund för integration.

Figuren nedan har utvecklats utifrån våra resultat och innehåller en ny domän för socialpsykologiska faktorer som inte ingick i Ager och Strangs (2008) ursprungliga modell (Elgenius, 2023a). En framträdande aspekt av civilsamhällets arbetssätt är att dessa socialpsykologiska faktorer återfinns i över 95 procent av vårt material. Civilsamhällets representanter beskriver sitt arbete som ett stödjande och relationsbaserat engagemang där medkänsla, tillit, hopp och framtidstro står i centrum, något som inte har betonats tillräckligt i forskningen om integration. Civilsamhället betonar också vikten av att möta deltagare med medkänsla och respekt, stärka självförtroende och framtidsambitioner samt erbjuda motbilder till stigmatiserande föreställningar och narrativ (Elgenius & Phillimore, 2025). I materialet beskriver civilsamhällesaktörer även betydelsen av levda erfarenheter i organiseringen av lokala aktiviteter.

Figur 2. Ett ramverk för att förstå civilsamhällets integrationsarbete

Att erbjuda alternativa bilder framstår också som en gemensam drivkraft, liksom att motverka den problemorienterade kategoriseringen av "utsatta områden" i Sverige. Begreppet introducerades av Polismyndigheten 2015, och 65 områden identifierades 2025/2026 som präglade av olika grader av brottsrelaterad sårbarhet och som resurssvaga (Polismyndigheten, 2025).

Terminologin har påverkat verksamheter även utanför polisens ansvarsområde. Lokala civilsamhällesaktörer uppger i hög utsträckning att de undviker denna terminologi eftersom den uppfattas som ensidig, stigmatiserande och problemfokuserad samt bidrar till att förstärka en negativ offentlig diskurs. I stället vill de främja positiva förväntningar och alternativa berättelser om områdena.

Trots att socio-psykologiska faktorer utmärker materialet får dessa ofta begränsad uppmärksamhet i integrationsforskningen. Modellen lyfter också fram grundförutsättningar och betydelsen av individers rättigheter och juridiska villkor, vilka kan främja eller begränsa tillgången till indikatorer som arbete och utbildning. Modellen visar således att integration är ett gemensamt ansvar.

Slutsatser och rekommendationer

Civilsamhället har definierats utifrån dess aktörer och aktiviteter snarare än utifrån formella organisationsformer. Civilsamhället inkluderar väletablerade organisationer, såsom föreningar, stiftelser och sociala företag, men även mindre gräsrotsorganisationer, nätverk och informella grupper. Detta har varit särskilt relevant för att förstå civilsamhällets arbete, som ofta faller utanför etablerade institutionella kategorier men samtidigt spelar en central roll i praktiken (Elgenius & Phillimore, 2025 Borkowska et al 2024).

Forskningen visar att civilsamhället bedriver ett omfattande integrationsarbete genom aktiviteter som främjar delaktighet och sociala nätverk, även om aktörerna inte alltid själva definierar sitt arbete i dessa termer. Civilsamhällets bidrag sker genom en rad olika aktiviteter, kompetensutveckling och nätverksbyggande som tillsammans skapar social infrastruktur på lokal nivå (Elgenius, 2025). Civilsamhällets styrka ligger i dess lokala förankring, flexibilitet och förmåga att möta behov och bygger på inkluderande organisationsformer och ett helhetsperspektiv.

Samtidigt framträder tydliga strukturella begränsningar, särskilt kopplade till resursfördelning, organisatorisk stabilitet och bristen på långsiktigt stöd. Flera exempel visar betydelsen av möjlighetsstrukturer, det vill säga de externa och interna villkor som formar aktörers handlingsutrymme i ett visst sammanhang. Dessa kan omfatta resursfördelning, möjligheter att bygga sociala nätverk samt politiska och institutionella ramar och regler. Möjlighetsstrukturerna formar verksamheternas förutsättningar, vilka varierar mellan olika lokala sammanhang. Integration förstås i detta sammanhang som en flerdimensionell process som är beroende av lokala möjlighetsstrukturer och ett delat ansvar. Begreppet används i relation till alla individer, med eller utan migrationshistoria.

Rekommendationer

- **Långsiktiga resurser:** Stabila och långsiktiga finansieringsformer skulle möjliggöra kontinuitet i verksamheter och stärka civilsamhällets organisatoriska kapacitet över tid. Förenklade administrativa processer, särskilt för mindre organisationer, skulle förbättra förutsättningarna.
- **Stöd för lokala organisationer:** Stöd till lokala organisationer och nätverk gör det möjligt att nå underrepresenterade grupper. Även mindre initiativ och informella nätverk skulle genom mer strukturerat stöd ges bättre förutsättningar för långsiktig utveckling.
- **Samverkan och Partnerskap:** Samverkan mellan civilsamhälle, kommun, universitet och näringsliv utgör en viktig struktur för resursdelning och gemensam kunskapsutveckling. Processinriktade partnerskap kan exempelvis bidra till effektivare användning av både materiella och kunskapsbaserade resurser samt stärka anpassningen till lokala behov.
- **Ett helhetsperspektiv:** Forskningen pekar på att helhetsorienterade insatser når bredare målgrupper och stödjer integrationsprocessen genom att bidra med kompletterande kompetenser.
- **Synliggöra bidrag och stöd för utvärdering:** Ökad synlighet av goda exempel skulle kunna bidra till erfarenhetsutbyte och lärande. Systematisk uppföljning och utvärdering är också central för kunskapsutveckling, transparens och verksamhetsförbättring över tid.

Referenser

- Ager, A. och Strang, A. (2008). Understanding integration: a conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21 (2): 166–91.
- Borkowska, M., Kawalerowicz, J., Gabriella Elgenius, & Phillimore, J. (2024). Civil society, neighbourhood diversity and deprivation in UK and Sweden. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 35(3), 451–463.
<https://doi.org/10.1007/s11266-023-00609-4>
- Elgenius, G., Phillimore, J., Borkowska, M., och Kawalerowicz, J. (2022). Problematising concepts and methods for civil society research in superdiverse neighbourhoods. *Voluntary Sector Review*, 14 (3), 480–497
<https://doi.org/10.1332/204080521X16539125679789>
- Elgenius, G., (2023a) *Civilsamhällets bidrag till integration i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar*. Delmi Policy Brief 2023:12. Stockholm
<https://www.delmi.se/Media/pvjpl5i/gabriella-elgenius-pb-202312-webb.pdf>
- Elgenius, G. (2023b). Civil Society's Role for Inclusion in Conditions of Socio-Economic Vulnerability and Diversity. I L. Lessard-Phillips, A. Papoutsi, N. Sigona & P. Ziss (red.), *Migration, displacement, and diversity* (pp. 274–281). Oxford: Oxford Publishing Services.
- Elgenius, G., Frank, D., Omanović, V., och Berglund T. (2024). Transmitted inequalities? The second generation and migration history penalties on the Swedish labour market. In Berglund & Ulfsson Larsson (Eds.), *Scrutinizing Polarization*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003412861>
- Elgenius, G., och Kawalerowicz J. How accurate are administrative official records? Micro-mapping civil society activity in diverse areas. Kommande.
- Elgenius, G., Olsson, A., och Yusuf, A. (2023). Lokal mobilisering i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar – läxhjälp, lokal samverkan och en modell för gräsrotsorganisering. *Forskningsrapporter i sociologi*, nr 149, Göteborgs universitet. Open access.
- Elgenius, G. and Phillimore, J., 2025. Founding and sustaining grassroots actions in superdiverse neighbourhoods facing socioeconomic challenges: narratives of emergent processes, actions and resources *Frontiers in Political Science*. Vol 6 – 2024. doi: 10.3389/fpos.2024.1324444
- Everyday Integration (2022). 'The Bristol integration framework: the everydayintegration project', University of Bristol and partners, tillgänglig på: www.everydayintegration.org.uk.
- Heath, A.F., och Cheung SY. (red.), (2007). *Unequal Chances: Ethnic Minorities in Western Labour Markets*. Oxford: Oxford University Press.

Holmlund, H., Sjögren, A. och Öckert, B. (2019). *Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan (Bilaga 7 Långtidsutredningen 2019)*. SOU 2019:40.

Jonsson, J.O. (2007). The Further They Come, The Further they Fall? First- and Second-Generation Immigrants in the Swedish Labour Market. I A.F. Heath & SY. Cheung (red.), *Unequal Chances: Ethnic Minorities in Western Labour Markets* (s. 451–507). Oxford: Oxford University Press.

Jonsson, J.O., Mood, C. och Treuter, G. (2022) *Ungas integration i Sverige*. <https://ungasintegration.se/>

Khatab, N., och Modood, T. (2015). Both Ethnic and Religious: Explaining Employment Penalties Across 14 Ethno-Religious Groups in the United Kingdom. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 54(3), 501–522.

Kings, L. (2011) *Till det lokals försvar: civilsamhället i den urbana periferin*. Arkiv förlag.

Larin, J., S. (2020). Is it really about values? Civic nationalism and migrant integration, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46:1, 127–141. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1591943>

McCabe, A. och Phillimore, J. (2017). Below the radar? Community groups and activities in context. I A. McCabe & J. Phillimore (red.), *Community Groups in Context: Local Activities and Actions* (s. 7–26). Bristol: Policy Press.

McDonnell, D., Mohan, J., och Norman, P. (2020). Charity Density and Social Need: A Longitudinal Perspective. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 49(5), 1082–1104.
<https://doi.org/10.1177/089976402091199>

Midtbøen, A. H. (2015). Ethnic Penalties in Western Labour Markets: Contributions, Explanations, Critiques. *Nordic Journal of Migration Research*, 5(4): 185–193.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällefrågor, MUCF. (2017). *Utvecklingen av ideella föreningars villkor. Civila samhällets villkor 2016 med fokus på föreningar i utsatta områden*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Ndofor-Tah, C., Strang, A., Phillimore, J., Morrice, L., Michael, L., Wood, P., Simmons, J. (2019). Home Office indicators of integration framework 2019: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1074688/home-office-indicators-of-integration-framework-2019-horr109.pdf

Pemberton, S., Elgenius, G., Falge, C., Goodson, L. Aziz, A., Berchem, D. Ciytak, B. (2023). *Empowering Cities of Migration, New Methods for Citizens Involvement and Socio-spatial Integration*. *Research Reports in Sociology*, Nr 149 2023, <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/79238>

Phillimore, J. (2021). Refugee-Integration-Opportunity Structures: Shifting the Focus From Refugees to Context, *Journal of Refugee Studies*, 34 (2) 1946–1966, <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa012>

Polismyndigheten. (2025). Lägesbild över utsatta områden 2025. Nationella operativa avdelningen. <https://polisen.se/aktuellt/nyheter/nationell/2025/december/polisen-presenterar-ny-lagesbild-over-utsatta-omraden/>

Schinkel, W. (2018). Against 'immigrant integration': for an end to neocolonial knowledge production. *Comparative Migration Studies*, 6:31. <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0095-1>

Soteri-Proctor, A och Alcock, P. (2012), 'Micro-mapping: what lies beneath the third sector radar?', *Voluntary Sector Review*, vol. 3, no. 3, pp. 379–398. <https://doi.org/10.1332/204080512X658072>

Vertovec, S. (2019). Talking around super-diversity, *Ethnic and Racial Studies*, (42)1, 125–139, <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/01419870.2017.1406128>

Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, (30)6, 1024–1054, <https://doi.org/10.1080/01419870701599465>

Citerering

Elgenius, Gabriella (2026). "Civilsamhällets bidrag till integration i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar." Centrum för global migration, Göteborgs universitet. CGM policy brief 2026:2.